

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження

Сачко Дар'ї Вікторівни

«Докія Гуменна: інтелектуальна біографія», представлене на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.06 – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни

Актуальність теми дисертаційної роботи. Представлене дисертаційне дослідження присвячене персонологічному напрямку, який вже давно розробляється в українській та світовій історіографії. В Україні цей напрям набув особливої актуальності з настанням незалежності. Нині ця царина в історичній науці стала надто важливою ще й з політичних причин. Саме в той час, коли основна частина суспільства переймається гострими економічними і воєнними проблемами, гуманітарні питання начебто відходять на другий план. Однак лише соціогуманітаристика здатна дати відсіч нашим ворогам, які всі можливими засобами намагаються знівелювати здобутки вітчизняного націєтворення. У цьому сенсі повернення в науковий та науково-популярний простір імен самобутніх українських інтелектуалів – це надважливе завдання для гуманітаріїв. У світлі загальнонаціонального самоствердження постать інтелектуала нагадує цеглину, вийнявши яку можна зруйнувати цілу споруду. У зв'язку з цим поява спеціального дисертаційного дослідження п. Дар'ї Сачко не може не зацікавити, адже її «піддослідна» Докія Гуменна є постаттю т.зв. «другого плану», інтелектуальна біографія якої взагалі мало кому відома і не була предметом комплексного студіювання. Тому ми з особливим інтересом познайомилися з цією роботою. Хочеться поділитися враженнями з вельмишановною аудиторією.

Дисертаційна робота безпосередньо пов'язана з науково-дослідною темою науково-дослідницької проблематики кафедри всесвітньої історії та

історіографії Херсонського державного університету, одним із напрямів якої є тема «Інтелектуальна історія України XIX – XX ст. та форми її презентації».

Аналіз, оцінка змісту та ступеня завершеності дослідження.

У видовому сенсі робота Д. Сачко є біоісторіографічною студією з традиційною композицією, котра вибудована у розрізі класичної тріади. Відтак дисертація має такі сегменти: а) історіографічне й джерелознавче введення до проблематики вивчення; б) персональна історія у форматі реалізованого життєвого і творчого сценарію; в) наукові студії, дослідницькі й організаційні практики Д. Гуменної. Кожен із цих сегментів репрезентований у відповідних розділах дисертації.

На нашу думку, така структура є оптимальною для початкової розробки біографій й творчої спадщини вчених-гуманітаріїв, яким не присвячено спеціальні масштабні студії, що повною мірою стосується головної героїні кандидатської дисертації Д. Сачко - Докії Гуменної. Звісно, запропонована та реалізована авторкою дослідницька програма не виключає інші альтернативні можливості й потенційні варіації структурування роботи про Д. Гуменної, принаймні на перспективу.

Загалом чітке окреслення мети та завдань роботи, формулювання предмету й об'єкту дослідження, обґрунтування актуальності теми визначають повноцінність, структурну й змістовну завершеність вступної частини цієї наукової роботи.

Для дисертаційного дослідження п. Дар'єю Сачко була обрана усталена методологія біоісторіографічних досліджень, яка дає змогу відтворити об'ємний образ інтелектуального діяча. Беззаперечною перевагою роботи є складання повної бібліографії, спроби здійснити цю справу були і раніше, але жодна з них не дала результату такої кількості позицій, яку зібрала дисертантка.

У *першому розділі дисертації* дисертантка зібрала та опрацювала значний за обсягом джерельний матеріал, більша частина якого введена до наукового обігу вперше або маловідома широкому науковому загалу. Дослідження дозволяє ознайомитися із цікавим масивом документів офіційного і приватного характеру, а також творчим доробком Докії Гуменної. Добре, що ці джерела класифіковані та проаналізовані за глибиною інформаційного потенціалу.

Джерельна база є достатньою для розв'язання поставлених завдань, джерела розподілені на групи та субгрупи доцільно й охарактеризовані належним чином, особливо твори письменниці, оскільки не всі вони опубліковані повністю, тому аналіз їх у дисертації є безперечною новизною.

Перевагою роботи є використання джерел особового походження загалом та епістолярних зокрема. Без них персонологічні студії перетворюються на поверховий опис біографічних подій. Ця група джерел тут представлена досить широко. Інформаційно наповненим джерелом дослідження є епістолярна спадщина Д. Гуменної, яка широко залучається пошукачкою.

У *другому розділі* проаналізовано формування особистості як інтелектуального діяча, її первинних наукових уподобань. Виявлено вплив родинного кола, яке було наскрізь україноцентричним за традиціями та виховними засобами, виділено окремо роль матері, батька, друзів та оточення. Визначено особливості здобуття освіти та етапи цього процесу. Особлива увагу приділена університетському періоду, який був визначальним для формування літературних та наукових інтересів. Глибоко проаналізовано перші літературні дослідження письменниці, які були напряму пов'язані з висвітленням історичного минулого українців.

У *третьому розділі* дано оцінку етапам життя в еміграції на австрійських, німецьких, американських теренах. Цінною є власна характеристика хвиль української еміграції в історичному сенсі та особлива

увага до її воєнного та післявоєнного періоду. Показано участь Гуменної у громадському та літературному житті діаспори, а також звертається увага на її т.з. «творчу хвилеподібність», дано оцінку приватним контактам письменниці і умінні вибудовувати стосунки з різними людьми. Особливо цікавим є актуалізація діяльності Гуменної задля збереження національної ідентичності українців.

У четвертому розділі проаналізовано історичні погляди письменниці та їх вплив на зміст літературних її творів. На нашу думку, це цікавий сегмент дослідження, оскільки він показаний у міждисциплінарному розрізі, і саме це відображає інтелектуальний потенціал гуманітарія, який не обмежується однією сферою пізнавальної діяльності.

Висновки Д. Сачко логічні і такі, що дають відповіді на поставлені попередньо завдання.

У додатках представлені різноманітні документи з архівів, які унаочнюють інтелектуальну біографію Д. Гуменної відповідно до її етапів. Це робить роботу живою і неформальною.

Наукова новизна, теоретичне й практичне значення отриманих результатів. На сьогодні дисертаційне дослідження Д. Сачко є першим комплексним твором, який узагальнює образ Д. Гуменної як «інтелектуала-гуманітарія, письменниці з широкими історичними зацікавленнями в контексті суспільно-політичних трансформацій та змін у соціокультурному й інтелектуальному середовищі»¹. Зібраний та узагальнений матеріал також має важливе практичне значення для подальших студій, пов'язаних з Д. Гуменною, її інтелектуальним доробком, соціокультурним оточенням на теренах України та за її межами, епохою тощо.

Практичне значення отриманих результатів очевидне, оскільки авторська концепція інтелектуальної біографії Д. Гуменної може бути

¹ Сачко Д.В. Докія Гуменна: інтелектуальна біографія. Дис. канд.іст.наук...за спеціальністю 07.00.06 – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни. Херсон, 2018. С.17.

допрацьовуватися в майбутньому як загалом, так і відповідно до окремих напрямів інтелектуальної праці. Матеріали дисертації можуть використовуватися у підготовці навчальних програм з філологічних та історичних спеціальностей, узагальнюючих праць з літературознавства та історії літератури і т.д.

Теоретичне значення роботи теж важливе, оскільки відкривається багато сегментів, які можна в подальшому розвинути і конкретизувати.

Особистий внесок дисертантки відзначається у кожному з підрозділів нашого відгуку. Одним з досягнень автора є власна періодизація інтелектуальної біографії з докладною характеристикою кожного з етапів та прискіпливою характеристикою інтелектуального, політичного і соціокультурного оточення, в якому відбувалося формування особистості Д. Гуменної, її літературних та наукових інтересів. Також дисертантці вдалося висвітлити життєвий шлях героїні на тлі сімейних, професійних, політичних і приватних обставин і подій. Тому інтелектуальна біографія Д. Гуменної показана під різними кутами зору. Охоплені дисертанткою аспекти відкривають нові грані життя українських інтелектуалів в еміграції, зокрема значно ширше, ніж зазвичай це роблять дослідники, показано внутрішні конфлікти та їх вплив на кінцевий інтелектуальний продукт.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації. Дисертантці вдалося показати особливе місце творчості Д. Гуменної у дослідженні історії українського народу, високу оцінку її студій колегами, у співпраці з якими і сформувалася значна частина її наукових інтересів. Недостатня увага до наукової творчості Д. Гуменної частково компенсується п. Д. Сачко і є достатньо сильним поштовхом до подальшого вивчення та популяризації. Висновки і наукові положення, сформульовані у роботі, є достатньо зваженими, авторськими і практично не викликають заперечень.

Дискусійні положення й тези, недоліки, огріхи та побажання. Доцільним було б докладніше проаналізувати епістолярну спадщину і вказати кількість листів, яка частина з них належить до приватного, а яка до ділового епістолярію. Це б створило завершену і логічну картину щодо цього сегменту джерельної бази дисертації. Загалом текст дисертації достатньо виважений, але все ж кидається в око корекційні недоліки, серед яких є і русизми. Зазначені зауваження та рекомендації не впливають на загальну високу позитивну оцінку здійсненого авторкою дисертаційного дослідження.

Загальний висновок. Уважне знайомство з її текстом, авторефератом та публікаціями здобувачки дають підстави абсолютно впевнено стверджувати, що основні положення і висновки, які містяться в них, вагомо й аргументовано доведені й не викликають принципових заперечень. Автореферат містить основні положення дисертаційної праці, а наукові публікації з достатньою повнотою відображають її зміст. Це є свідченням високої фахової підготовки дисертантки і її дослідницьких здібностей.

Окремо хочеться наголосити, що усі роботи, виконані під керівництвом п. Віталія Андреєва відзначаються неформальною присутністю наукового керівництва, адже він своїм власним доробком актуалізував поняття інтелектуалів «другого плану», тому його вплив на роботу відчувається у позитивному сенсі, школа професора Андреєва – інституція повноцінна, самодостатня і прогресивна. На жаль, сьогодні роль наукового керівника або формальна, або на рівні співавтора і автора дисертації. Численні скандали навколо наукового плагіату заповнили інформаційний простір і стають на заваді розвитку української соціогуманітаристики. Представлена робота в цьому випадку виглядає дуже солідною. За неї не буде соромно на автору, ні науковому керівнику. Відчувається, що вона є самостійним авторським наративом, створеним під інтелектуальним впливом наставника.

У цілому дисертаційна робота «Докія Гуменна: інтелектуальна біографія» є завершеним, оригінальним і самостійним дослідженням, яке в

повному обсязі вирішує поставлену проблему, відзначається належним професійним рівнем виконання і відповідає вимогам пункту 13 «Порядку присудження наукових ступенів та вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами), а її авторка – Сачко Дар'я Вікторівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.06 – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни.

Офіційний опонент:

кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
відділу української історіографії
Інституту історії України НАН України

О.Т. Гончар

